

párisi consistoriumnak tagja, a Jezsuiták mellett szavazott. Ezen eljárás ne lepje meg önt: a protestans igazi orthodoxia nem sokban különbözik a katolikus ultramontanismustól. Mindenikben megvan az uralkodás eszméje, a lelkiismeret szabadságának gyűlölése, a kicsinykedési jellem, és ugyanazon vak fanatizmus. Ezek az emberek épen annyira utálják a köztársaságot, a mennyire irtóznak a szabad protestansoktól — hitfeleiktől. Minden zsarnokság előtt meghajolnak, miért magok is zsarnokok. Hadd lássák, a jövő majd megczáfolja s összezavarja őket.

A francia protestans szabadelvűség legutóbb egyik legkitűnőbb tagjában megdicsőitett. Reville Albert ur a „College de France“-ban a vallások történelmének tanárává nevezetett. Senki sem volt méltóbb e tanszék elfoglalására, mint a rotterdami egykori pap. Az orthodoxokat egészen kihozta sodrokból annak látása, hogy egy szabadelvű foglal el egy ily kitűnő állomást.

Egyáltalában mióta valódi köztársasági kormányunk van, a szabadelvű protestansok jobb elbánásban részesülnek; elkezdnek igazságot szolgáltatni nekik. Elég hosszasan is szenvedtek az orthodoxoktól, kik kizárólag csak magok közeledtek azokhoz az emberekhez, kik Mac-Mahon elnöksége alatt a hatalmat kezökben tartották.

Egyébiránt a francia lapokból ön bizonyynal már értesült mindarról, a mit itt beszélek, jelesen a Renaissance-ból, melyről említést tett.

Örvendek uram, hogy ez a körülmény alkalmat nyújtott önnel viszonyba jönnöm; részemről boldognak érzem magam, s csak öntől függ azt tovább füzni.

Fogadja stb.

Charrnaud D.

IRODALMI ÉRTESETŐ.

Servét Apologetica disceptatioja a francia nemzeti könyvtárban.

In gratiam vestram haec libuit colligere ut habeatis quo vos tueamini, si quando ejus modi aliquis in artem nostram impetum faciet.

Michaele Villanovanus — Servet. —

Ezen folyóirat olvasói előtt ösmeretes, hogy néhai Simén Domokos tanár Tollin Henrik magdeburgi predicatornak Servet Mihály jellemrajza című művét magyarra fordította, és így a magyar közönségnek alkalmat nyújtott ezen nagy tudományu és kora által félre értett tudóst megismerni. Servét életiratában meg van említve munkáinak lajstroma és említve van, hogy Christianismi Restitutio egyike a legkritkább műveknek, ugy hogy kevés könyvtár dicsekedhetik birásával. Egy másik műve, Apologetica disceptatio a Servét buvárok által örökre elveszettnek állittatott. Ugy hogy az ellenségek közül Calvintól Chereauig, a barátok közül Artignytól Willisig ezen munkát hasztalanul keresték.

Mosheim egyik kitűnő vizsgálója a Servét iratoknak, szintén örökre elveszettnek nyilvánította az Apologeticat.

Willis Robert írja, hogy mily érdekes volna reánk nézve ezen apologiának szurós töviseit ismerni. De ezelőtt 350 évvel nem voltak az emlékiratoknak valódi gyűjtői, és így minden kutatás hasztalan volt

azon philippica feltalálására, mely a párizsi facultást oly mélyen sértette.

De a sors úgy akarta, hogy Tollint Servét körüli fáradságáért megjutalmazza az elveszettnek hitt apologia feltalálásával.

Nem lesz érdektelen ösmerni, hogy miként jutott Tollin ezen munka felfedezéséhez. — Tollin kutató utazásokat tett és egy alkalommal Párisba érkezve a national bibliothéquat, — Rue Richelieu 58 szám — kereste fel; itt egy ugynevezett bulletinre ezt írta „Christianismi restitutio.“ Kevés idő múlva mily örömesen lepték meg a következő udvarias szavak: a restitutio christianismi ez időszerint nem adathatik rendelkezésére, de az apologetica disceptatio az olvasó szobában bármikor szolgálatjára áll. Alig hitt füleinek Tollin és kételkedve rohant az olvasó szobába, hol valóban az értékes könyvek közül, mindenesetre drága, mert 4121 livres értékű; de a becses munkát átadták megtekintés és használat végett. — Ezen munka keletkezésének története a következő: Servét 1538-ban a párisi egyetemen — a mint Tollin számos munkájából tudhatjuk — földrajzi, mathematicai és astronomiai előadásokat tartott, hogy ezen előadások mily kedveltek voltak az akkori tudósok előtt, mutatja az, hogy a hallgatók között volt Franciaország primása is. De ez előadások nem sokáig tarthattak, megkezdések után a facultás dekanja Tagault Jean — ki legkitünőbb tanítványa volt a Chirurgia magna írójának Guy-de Chauliacnak — nehány elvtársától kísérve Servét tantermébe ment és megtiltotta az előadások folytatását, kijelentvén, hogy Servét astrologia judiciariat ad elő, ez pedig a párisi facultas doctorai által el van kárhoztatva — cum in suis lectionibus, tam in publicis demonstrationibus.

Servét, ki természeténél és szelid lelkénél fogva minden nyilvános erőszaktól irtózkodott, kénytelen volt a dolog végleges eldöntéséig előadásait félbeszakítani. Ügyének védelmére írta az Apolog. disceptatiot, de az ész világa sötétségbe tévelygett s ügyének nem hogy használt volna, hanem ártott. Apologeticája azonnal egy a facultas, mint az Inquisitio által ad ignem kárhoztatott. Servétnek magának esküvel kellett visszavonni, mert a büntetés kiszabása egészen a bíróság tetszésére bízott. — Le tout sur pain d'amende arbitraire à la discretion de la dit Court. — Jól jegyzi meg Tollin, hogy ezek iszonyu szavak ama korban, midőn a kizsás nemeiben az ítélok oly találékonyak voltak.

Tollin a párisi példány nyomán 45 l. előszó kíséretében kiadta az Apológiát ezen czim alatt: „Mich aelis Villanovani — Serveti — in quendam medicum Apologetica disceptatio pro Astrologia“ és ez által a Servét barátokat újabb hálára kötelezte maga iránt.

Valószínű, hogy a fenmaradt párisi példány ugyanaz lehet, mely a facultásnak corpus delictiül szolgált Servét ellen a fentebbi ítélet kimondásánál.

B.

A hű lelkipásztor jelleme. Irta Hörk József eperjesi cv. theol. tanár. Ára 30 kr. (A tisztajövedelem a prot. árvaház alapítókéje javára fordittatik.)

E könnyed iránylyal irt mű már tárgyánál fogva ajánlja magát. Kiváló részei a lelkeszi működésről, a hivek szellemi, erkölkölcsi és anyagi

neveléséről szólók. Méltán megérdemli a pártolást. Ajánljuk lelkészeink figyelmébe.

Pécsi Simon bibliafordításából egy részlet az ő eredeti kézírásával a napokban került napfényre a gróf Teleki-család m.-vásárhelyi még rendezetlen levéltárából. A fordítás Mózes I. könyve V-ik része 14-ik versén kezdődik s a II. könyv XII-ik részével végződik, minden részhez a fordító jegyzetei és magyarázatai levén kapcsolva. Azon rész után, melyet a feltaláló Koncz József tanár ur a szóban levő biblia fordításból a Prot. egyh. és isk. lap f. évi 12-ik számában közölt, mi azt örömmel sorozzuk az unitárius egyház 17-ik évszázi irodalma becsesebb termékei közé; mert ha áll is az, a mit több életirói után a közlő is megjegyez Pécsi Simonról, hogy „Isten vénségére kedve ellen is az igazságot megismertette vele“, a minthogy az unitáriusok ellen 1638-ban Deesen tartott inquisitionalis gyűlés után csakugyan sokan valának kénytelenek kedvök ellenére is megismerni az igazságot, Pécsi Simonnak is a ref. vallásra térése csak ezen gyűlés után, a rá itt kimondott ítélet folytán történt, e műve pedig 1634-ből való, a mikor még unitárius volt. Az életrajzi adatokra nézve egyébaránt a Ker. Magvető VI-dik kötetére utasítjuk a t. olvasót.

„Szabadságharczunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848—49-re. Irta Jakab Elek, a m. t. akadémia lev. tagja. Kiadja Rautmann Frigyes. Budapest, 1880. Jeles történeaszünk s folyóiratunk buzgó munkatársa fennebbi című művének első füzeté, Bem tábornok arczképével igen csinos kiállításban jelent meg. Most midőn Kossuth Lajos legközelebb megjelenendő emlékiratai ismét élénken előtérbe fogják helyezni ama nagy napok emlékeit, kétségkívül nagy érdekeltséget fog kelteni s kellemesen fogja meglepni a történelem barátait e kítűnő munka, mely saját élmények s a források alapos tanulmányozásával párosulva van írva. A 30—32 ivre terjedő mű négy ives nyolcz füzetben jelenik meg, mindenik arczképpel; egy füzet ára 40 kr. Az előfizetési ár 3 frt. Kedves kötelességünknek tartjuk e nagybecsű munkára olvasóink figyelmét felhívni s azt a legmelegebben ajánlani.

Magyar Paedagogiai Szemle mártiusi füzetének főbb cikkei: A „M. P. Szemle“ első 12 pályázati díjja. A népiskola a népé. Herczegh Emiltől. (Lederer életrajza, phototyp. arczképe és sajátkezű aláírása.) A közvetlen tanmódszer. Szerdahelyi Adolf. Buzgó imádság a magyar tanító ajakán. Rill József. Magyarország tanügyi állapota 1878-ban. (A közokt. minister 8-ik jelentésének kivonata.) Irodalmi kalauz. E tanügyi havi közlőny Rill József szerkesztésében jelenik meg. Ára 2 frt 50. E vállalattal Rill a magyar paedagogiai irodalomban valóban hézagot pótol, s a várakozásnak, melyet megindulásakor a tanügy barátai hozzákötöttek, mindinkább megfelel.

Az abauj- és tornamegyei tankerület népoktatásának 1879-ik évi állapotáról Dr. Verédy Károly kir. tanfelügyelő egy jelentést közöl, mely az illető megyék népokt. ügyét igen kedvezőleg tünteti föl.

Az „Erdélyi Prot. Közlőny“ beküldött f. évi 17. számának érdekes tartalma van. A többek közt felemlítjük: „Channing születésnapja századik évfordulója emlékére“. „Nevezetesebb egyének hitvallása I. Beethoven.“ „Szemelvények a vallásos költészet mezejéről“ című cikliket és a változatos külföldi rovatot.

A magyar prot. egyh. és iskolai Figyelő III. IV. füzete a következő változatos tartalommal áll előttünk: 1. Prot. iskoláinkról, Czelder M. tól. 2. A keresztyén vallás és a bölcészet, Dr. Heiszler Józseftől. 3. Az elmentés világnézetek tört. fejlődésük szerint, Laukó Károlytól. 4. Missioi közlemények, belmissio. 5. Külmissio, Láng Adolftól. 6. Gönczy György énekes könyve, Kálmán Farkastól. 7. Szilágyi Mihály énekszerzőre vonatkozó egy adat, Csák Jánostól. 8. A nagybányai ref. egyház szertartási ezüst edényei zálogban, Katona Lajostól. 9. Cseh Csuzi Jakab levele Nagy Ári Józsefhez 1683. Közli Konez József. 10. A prot. népisk. vallástanítási módszertana. Irta Dr. Kiss Áron, Hörk Józseftől. 11. Dr. Hase K. „Rosen-vorlesungen“ című művének ismertetése Hörk Józseftől. 12. Külföld. 13. Belföld. 14. Könyv- és lapszemle. Ára egész évre 4 frt.

Czelder Márton „Vasárnap“ cím alatt egy heti prot. néplapot szándékozik ez év közepén megindítani Csécsi Miklós, Könyves Tóth Kálmán, Zsigmond Sándor, Baksay Sándor, Láng Adolf s mások közreműködésével. Célja a nép kezébe népies nyelven erkölcsi és vallásos olvasmányt adni, s ez által vasárnapokon az erkölcsrontó mulatságoktól visszatartani. Papokat és világiakat egyaránt felhív anyagi és szellemi támogatásra, s különösen reményli, hogy minden ekkl. egy példányt megrendel. Ez által gondolja adakozások útján egy egyh. közpénztár megalapíthatását, arra a célra fordítván a lap jövedelmének is egy részét. Üdvözljük a vállalatot s melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Egy szám ára: 4 kr.

Polgári iskola. A polg. isk. orsz. tan.-egyesület havi közlönyének idei negyedik számát kaptuk. E jól szerkesztett szakközlönyt, mely a polgári iskola érdekeit kellő szakavatottsággal szolgálja, melegen ajánljuk az érdeklettek figyelmébe.

A Nemzeti Nénevelés havi folyóirat áprilisi (IV.) füzete ezen változatos tartalommal jelent meg: 1. A nőnevelésről Csengery A. 2. Paedagogiai levelek III. 3. Veres Pálné Beniczky Hermin és az orsz. nőképző-egylet. 4. A leányok neveléséről Legouvé Ernőtől. 5. Nevelési adatok a 17. századból, Deák Farkas. 6. Neologia és orthologia I. Komáromy Lajos. 7. Gyakorlati tanítás. 8. A népisk. földr. oktatásból. 9. A stat. adatok felhasználása a felső leányiskolában. 10. Vegyesek. A mint címe és tartalma mutatja, korunk egyik legfontosabb ügyének áll szolgálatában jelen folyóirat. A bpesti sugáruti áll. tanítónő-képző intézet tanárai valóban nagy szolgálatot tesznek nevelésügyünknek e vállalattal. Ismételten ajánljuk tanítók, tanítónők, családok figyelmébe. Az 5—5 ívből álló havi füzetek bolti ára 60 kr. Előfizetési árak: két hónapra 1 frt, félévre 3 frt, egész évre 6 frt.

A „Századok“, a magyar történelmi társulat közlönyének áprilisi füzete a következő kiválóan érdekes tartalommal jelent meg: A német birodalom nagy hadi vállalata Magyarországon 1542. I. közl. Dr. Károlyi Árpádtól. — A pragmatica sanctio története Erdélyben, IV. közl. Jakab Elektől. — Történelmi irodalom. Szentkláray Jenő: Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből. Első köt. 1-ső füzet. Ism. Pesty Frigyes. — A székelyek scythahún eredetűsége és az ellenvélemények. Irta Dr. Nagy János. Ism. Sz. K. — Ismeretlen Apátságok. Irta Bunyitay Vincze. Ism. d-s. — Repertorium Dacia régiség- és felirattani irodalmához. Összeállította Torma Károly. Ism. Θ. — Tárca: M. Történelmi Társulat. — Irodalmi szemle. — A m. történelmi festészet érdekében, — Vegyes közlések. — Történelmi könyvtár.